

BRALLERLEI jaargang 1 nr.4,juni 1977.

Bezwaarschrift ingediend door het
SINT-LUKAS ARCHIEF
Paleizenstraat 70
1030 Brussel
tel. 02/217.30.42



1. Maria-louizaplantsoen 73, 74, 75
hedendaagse toestand (slopingaanvraag ingediend)



Bezwaarschrift tegen het ontwerp voor een nieuwbouw aan het
Maria-Louizaplantsoen nrs. 73, 74, 75

Hierbij tekenen wij protest aan tegen de slooping van de woningen nrs. 73, 74, 75 gelegen aan het Maria-Louizaplantsoen (Kadastraal gekend onder de nrs. D128/5, M128/4, L128/4) en tegen de bouwplannen die het optrekken van een zes verdiepingen hoog appartementsgebouw (+ ondergrondse verdieping en technische verdieping) mogelijk maken, plannen die bij uw diensten werden ingediend door "Luma Gestio" vertegenwoordigd door de heer Delbeke.

De slooping van deze woningen is om hiernavengenoemde redenen totaal onaanvaardbaar en zal zowel bij de bewoners van deze wijk als bij iedereen die begaan is met de (architecturale) leefbaarheid van de stad Brussel de grootste verontwaardiging oproepen.

Wij willen veronderstellen dat de slooping van deze drie woningen in strijd is met de bedoelingen van het ontwerp gewestplan van de Brusselse agglomeratie, waar deze merkwaardige aanleg (Margarethaplantsoen - Ambiorixplantsoen - Palmerstonlaan - Maria-Louizaplantsoen) erkend wordt als een "gebied met cultureel-historische en/of esthetische waarde".

Wij willen tevens doen opmerken dat bedoelde woningen begrepen zijn in de inventaris van het XIX-eeuws bouwkundig erfgoed van de Brusselse Agglomeratie, opgesteld door het St.-Lukasarchief in opdracht van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie (N.C.C.) en op een vergadering van 20 januari 1977 door de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (Nederlandstalige sectie) werd bekrachtigd. In bedoelde inventaris maken deze woningen deel uit van het geheel van woningen (nr. 69-79) gelegen tussen de Livingstonelaan en de Willem de Zwijgerstraat. Ze worden er, evenals de aanleg van de plantsoenen als "zeer gedenkwaardig" bestempeld (cat.2).

Historiek en evolutie

De stedenbouwkundige aanleg van het Maria-Louizaplantsoen en omgeving, omstreeks 1890 ontworpen door architect Gédéon Bordiau (1832-1903) (1) is uniek voor de Brusselse Agglomeratie. Essentiëel voor de stedenbouwkundige kwaliteit van het gebied is de merkwaardige opeenvolging van verschillende lanen en plantsoenen ontworpen op de flank van de Maalbeekvallei. De stedenbouwkundige samenhang van deze elementen, waarin naast de natuurgegevens ook de architectuur een zeer voornamelijk rol speelt, te meer daar er verschillende meesterwerken van de art nouveau-architectuur (Van Eetveldehuizen en Van de Veldeherenhuis van V.Horta, St.-Cyregevel van architect Strauven) gebouwd werden, dient kost wat kost bewaard te blijven.

(1) andere werken zijn o.a. het Metropolehotel op het Brouckèreplein en de Eeuwfeestpaleizen aan het Jubelpark (1880).

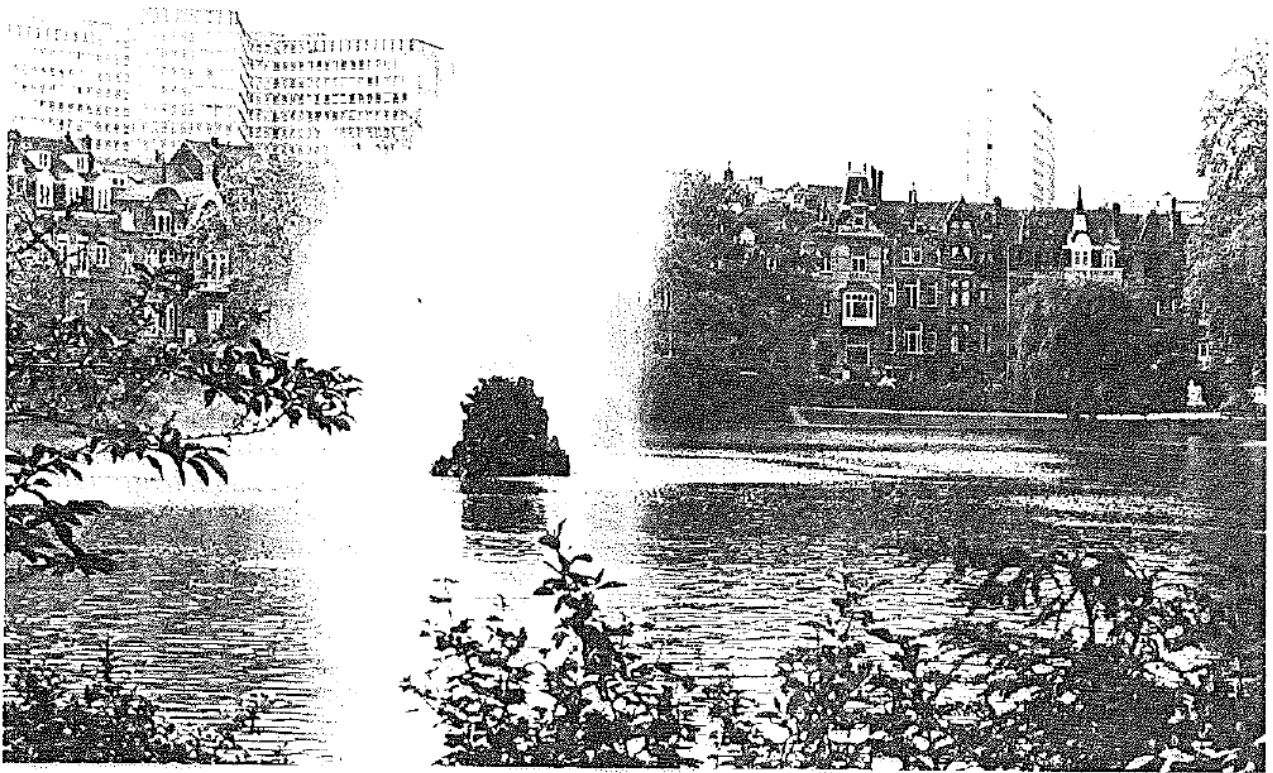


2. Maria-Louizaplantsoen 70-77 (centraal op de foto de drie bedreigde panden)
gezien vanaf de vijver van het plantsoen
Wat zal er nog overblijven van de andere huizen als nrs. 73, 74, 75
zullen vervangen zijn door een appartementsgebouw van 8 bouwlagen?

2

Wat tot voor kort nog één van de meest gave en meest karakteristieke laat-XIX-eeuwse woongebieden was in de Brusselse agglomeratie wordt nu echte in zijn laatste stuk authenticiteit bedreigd :

- men heeft de vervanging (door ziellose en grootschalige appartementsblokken) van alle XIX-eeuwse perceelsgewijze gebouwde burgerwoningen op het Margarethaplantsoen steeds toegelaten;
- men heeft toegelaten (en geeft nog steeds bouwvergunningen af) aan promotoren die homogene groepen van rijwoningen op het Ambiorixplantsoen en op de Clovislaan en Michel-Angelolaan (Brabançonnelaan, Archimedesstraat, Karel de Grotelaan) ofwel met nieuwbouw doorbreken, ofwel totaal willen slopen;
- men kan zich afvragen of de 3,5 m brede St.-Cyrgevel (Ambiorixplantsoen 11 - nog niet bij K.B. beschermd) - een op wereldvlak uniek art nouveau monument - weldra niet volledig geïsoleerd zal overblijven op het Ambiorixplantsoen (misschien denkt men er aan ook dit stukje patrimonium op te geven);
- men heeft aanvaard dat op de Palmerstonlaan, aan beide zijden van de vermaarde Van Eetveldehuizen (V. Forta 1895-99) grootschalige kantoorgebouwen werden opgetrokken. Men heeft op dezelfde laan toegekeken naar de "restauratie" of de vermindering van een merkwaardig art-nouveaupand (Palmerstonlaan nr.14, architect Léon Govaerts - 1900) dat na toevoeging van enkele verdiepingen ingelijfd werd bij een reeds bestaand kantoorgebouw;
- men weet dat er ontwerpen werden gemaakt om aan de tegenoverliggende zijde van de Palmerstonlaan (onpare nrs.) de perceelsgewijze bebouwing voor een deel te vervangen door een nietszeggende pseudo-klassicistische stapeling van kleine studio's, terwijl de bestaande bebouwing op een eenvoudige manier zou kunnen blijven dienen;
- op het Maria-Louizaplantsoen werden er reeds twee straatwanden volledig door appartementsbouw ingepalmd (het deel tussen de Pacificatiestraat en de Stevinstraat) - de straatwand tussen het Gutenbergplantsoen en de Kardinaalstraat wijzigde op enkele maanden tijd totaal van uitzicht!
- de meest kwalitatieve nog resterende wand die nog precies hetzelfde aspect heeft zoals hij in 1901 als een voorbeeld van merkwaardige architectuur in het tijdschrift l'Emulation werd gepubliceerd, komt nu in aanmerking voor afbraak. Enkele huizen uit dit geheel vervangen door grootschalige nieuwbouw (8 à 10 bouwlagen) betekent ook een onafwendbaar einde voor de ernaastliggende panden;
- het wordt hoogtijd dat de stad dienaangaande een cultureel verantwoord standpunt zou innemen. Het gaat niet op dat er na verloop van tijd van deze unieke stedenbouwkundige en architecturale aanleg alleen nog de vorm van het stratenpatroon en de aanleg van de plantsoenen overblijft, terwijl men hier en daar nog een beschermd Horigebouw zal aantreffen (onder-tussen tot kantoorgebouw omgevormd) dat dan omwille van het feit dat het veel te laat werd beschermd, volledig vervreemd in zijn omgeving achterblijft;



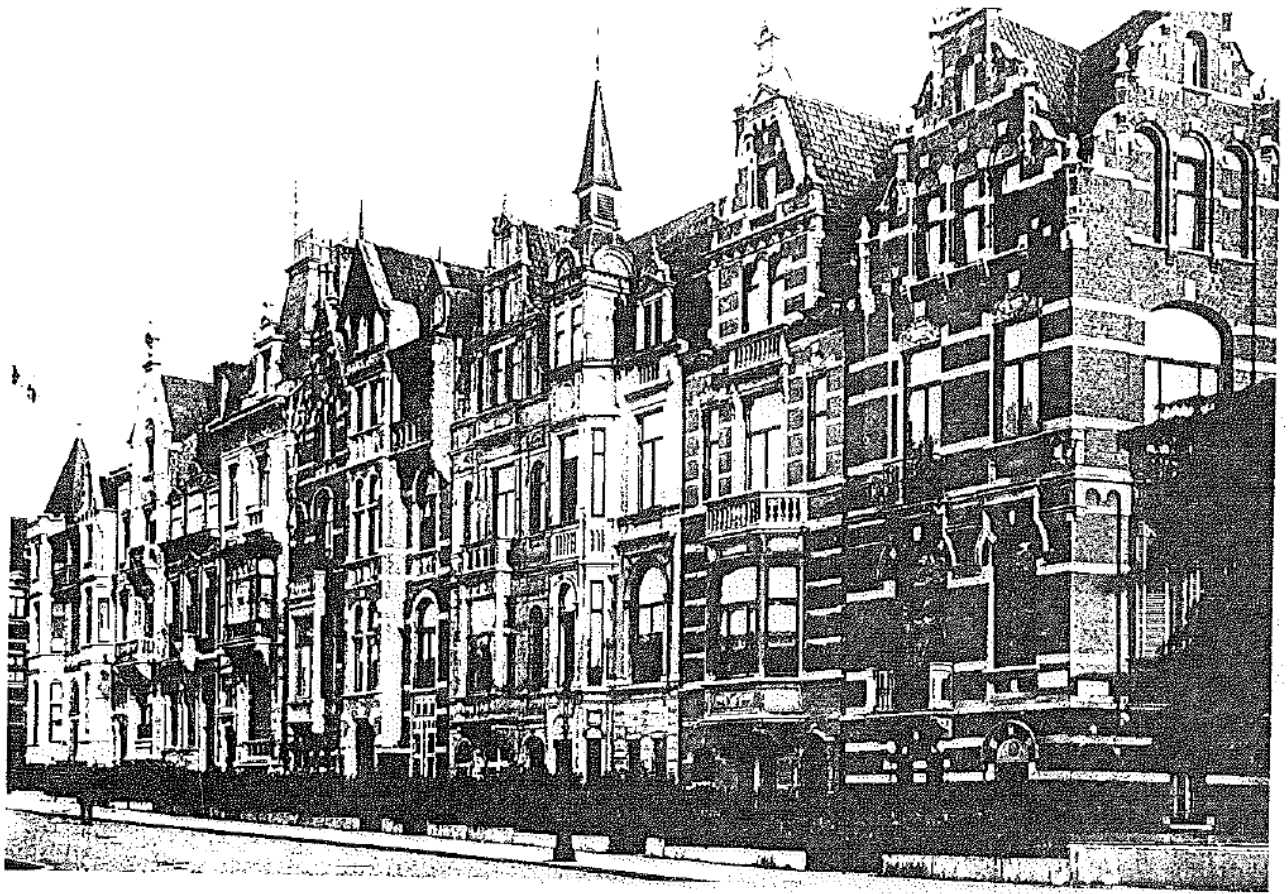
3. Maria-Louizaplantsoen
bedreigde huizenrij gezien in het geheel van het plantsoen.
- Dit elysisch wonen moet worden gevrijwaard in scherp contrast met de er achter liggende storende kantoorzone. Waar in Brussel vindt men nog een dergelijk gaaf en architecturaal zo hoogstaand woongeheel?

Stedebouwkundige Kwaliteiten

- De woningenrij tussen de Livingstonelaan en de Willem de Zwijgerstraat maakt niet alleen onafscheidelijk deel uit van heel de stedebouwkundige aanleg van het Maria-Louisaplantsoen en omgeving; qua bebouwing is zij er ook het meest gave en kwalitatief het sterkste resterende geheel van.
- Samen met het gedeelte tussen de Willem de Zwijgerstraat en de Boduognatusstraat, met de bebouwing (onpare zijde) van de Palmerstonlaan tot aan het Ambiorixplantsoen vormt deze woningenrij nog één zuiver, continu en intakt XIX-eeuws straatbeeld.
- De laat XIX-eeuwse architectuur van deze wand, waarin zich ook een beschermde Horta-woning bevindt (Palmerstonlaan nr.3, hoek Boduognatusstr. 1895-97, K.B. 21/6/71) heeft een kwaliteit en een gedenkwaardigheid die absoluut niet mag verminkt worden door grootschalige XX-eeuwse appartementsbouw.
De bestaande XIX-eeuwse perceelsgewijze bebouwing dient in stand te worden gehouden (inclusief de voortuinen die bij nagenoeg alle XX-eeuwse bouwsels op de plantsoenen zijn verdwenen of op een belachelijke en karikaturale wijze werden gereduceerd).
- Het Maria-Louisaplantsoen en omgeving dient als woonwijk beschermd te worden tegen het dreigende gevaar van de E.E.G. (en andere) kantooruitbreidingen van het centrale kantoorgebied en tegen de hieraan gekoppelde promotie van appartementsbouw.
Juist in de onmiddellijke nabijheid van genoemde kantoorzone en in het gelukkige contrast dat hiermee gevormd wordt kan een duidelijke functie besloten liggen voor de XIX-eeuwse residentiële woonzone van Ambiorixplantsoen, Palmerstonlaan en Maria-Louisaplantsoen.

Architecturale Kwaliteiten

- De drie bedreigde woningen (nrs. 73, 74, 75 aan het Maria-Louizaplantsoen) maken inherent deel uit van de enige gave gevelwand die nog in het hierboven beschreven stedebouwkundig geheel bestaat.
Zonder gevaar voor overdrijving mag deze gevelwand als een van de sterkste voorbeelden van XIX-eeuwse huizenbouw bestempeld worden die nu nog overeind zijn gebleven in geheel de Brusselse agglomeratie.
- Het karakter van deze drie huizen ligt overduidelijk in hun diversiteit.
Op schaal van de voetganger werd hier een woonplantsoenwand opgebouwd waarvan de perceelsgewijze fragmentering, de in- en uitsprongen van volumes en dakvormen, de materiaalkeuze en de vormgeving, de sterke detaillering, de levendige verscheidenheid van het straatbeeld helpen ondersteunen zonder dat daarom het geheel in zijn homogeniteit verstoord wordt.
- Voor elke gevel werd er telkens een nieuw en ander ontwerp gemaakt naar de persoonlijkheid van de bewoner. In iedere gevel werd er opnieuw getracht zo duidelijk mogelijk de overlevering van onze Westerse cultuur te synthetiseren.
Hetzij bij deze drie woningen via een op de Franse renaissance geïnspireerde



4. a) Maria-Louizaplantsoen 69-79, toestand 1901 (afb. uit l'Emulation 1901)
b) toestand 1977, meest gaaf gebleven stukje XIX-eeuws wonen uit geheel de agglomeratie : op te kuisen en te koesteren i.p.v. te slopen!

gevelpartij en dakvorm met dakterras (nr.73, bouwjaar 1896); hetzij met de haast middeleeuws aandoende renaissance tuitgevel (nr.74); hetzij met de met neogotische decoratieve elementen versierde en breder uitspringende travée van het huis nr. 75, waarvan het hoger opgetrokken dakvenster samen met de kleinere klimmende dakkapel een originele bovenbouw vormt.

Het is boeiend op te merken hoe ieder detail steeds een andere oplossing krijgt, hoe ramen, balkons, voordeuren, borstweringen, kroonlijsten, dakkapellen en bedaking voor elke woning opnieuw er anders uitzien. Men kan bedenken hoe rijk een architectuur wel is die voor ieder detail een nieuwe oplossing weet te bieden...

Waar op het Ambiorixplantsoen een XX-eeuwse realisatie met evenveel zeggingskracht? (Denken we vooral niet aan de "realisaties" op het Margarethaplantsoen!)

Waar op de Palmerstonlaan een XX-eeuwse realisatie met evenveel verbeeldingskracht?

Waar op het Maria-Louizaplantsoen een XX-eeuwse realisatie met evenveel respect voor het bestaande patrimonium!

Besluiten :

- gezien de onvervangbare plaats die deze drie woningen in de plantsoenwand en in geheel deze stedenbouwkundige aanleg innemen, zou de uitvoering van het bij uw diensten ingediende projekt een totale vervlakking van het nog aanwezige patrimonium in deze wijk niet alleen in de hand werken, het zou op een onomkeerbare wijze de totale aftakeling van dit geheel tot gevolg hebben.

Vandaag kan men hier nog iets redden mits ogenblikkelijk elk grootschalig nieuwbouwprojekt onmogelijk gemaakt wordt. Het stadsbestuur van Brussel zou moeten inzien dat het stedenbouwkundig en architecturale geheel van het Maria-Louizaplantsoen, Palmerstonlaan en Ambiorixplantsoen een patrimoniumgegeven is van de allerhoogste kwaliteit en gedenkwaardigheid, waarvan het belang reikt tot ver buiten de grenzen van de stad Brussel.

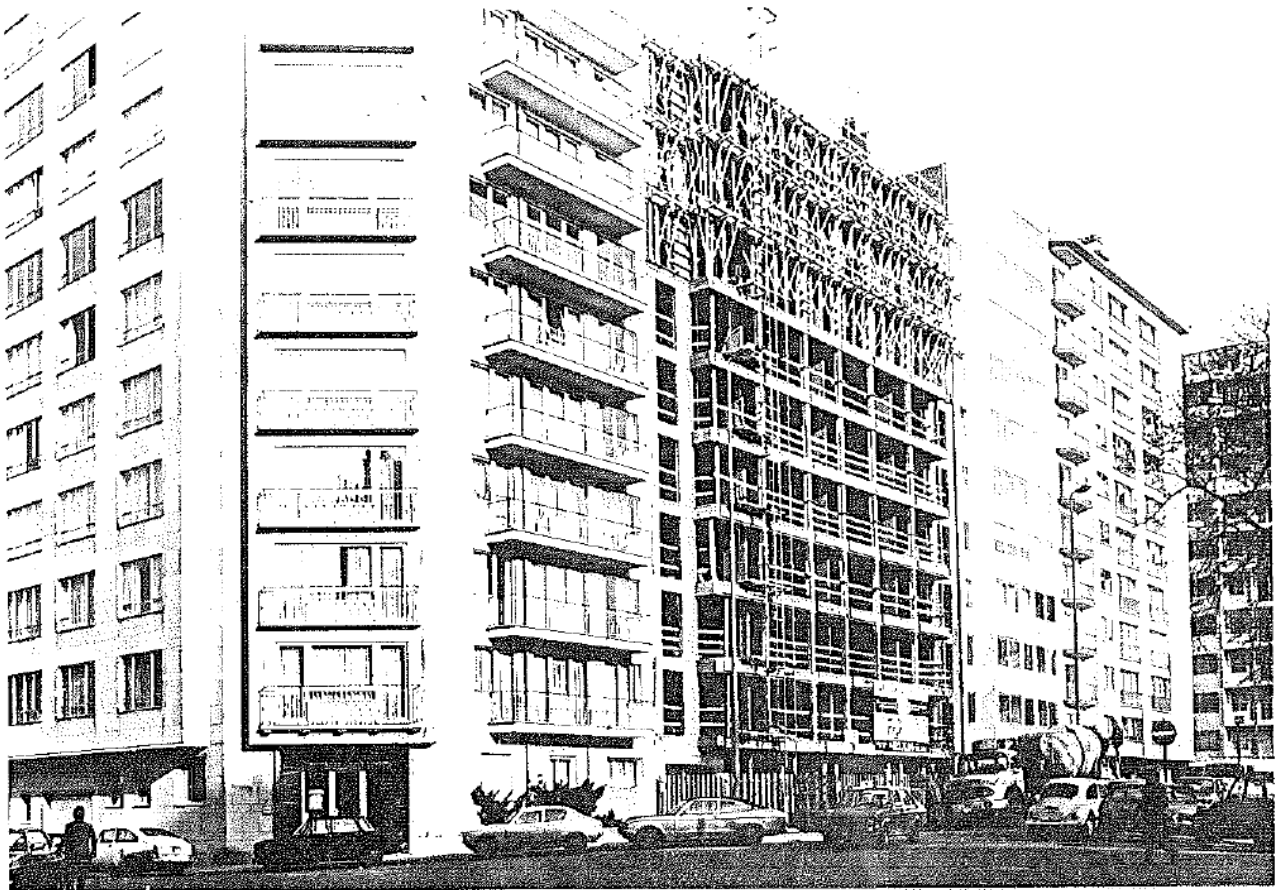
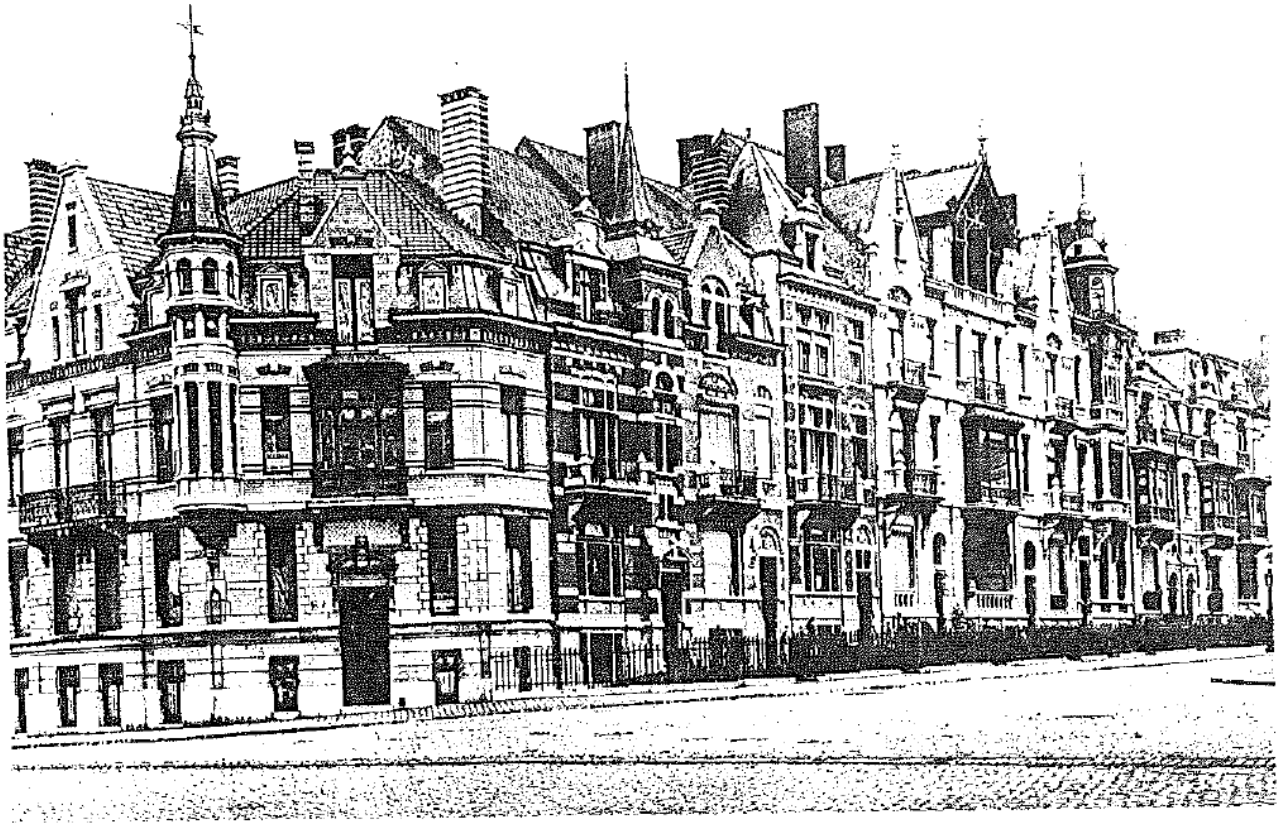
Wat er op dit ogenblik nog van overblijft - en dat is slechts een absoluut minimum - dient tot en met het kleinste detail bewaard te blijven, ja zelfs gekoesterd te worden;

- soortgelijke, even belangrijke gehelen zoals : de Louizalaan, de aaneenschakeling van M.Lemonnierlaan, Anspachlaan, A.Maxlaan, E.Jacqmainlaan en Brouckèreplein, de Wetstraat, de Belliardstraat, de Kleine Ring ... werden in de loop van de voorbije jaren ofwel degelijk door nieuwbouw verstoord of zijn totaal verloren gegaan.

Laat men nu ook nog het Maria-Louizaplantsoen en omgeving (... en de Wolstraat ? ...) teloorgaan, dan blijft er ons niets meer dat nog geheel is uit het zo rijke XIX-eeuwse architectuurpatrimonium;

- daarom vragen wij met aandrang dat de stad Brussel ieder projekt voor nieuwbouw dat voor deze plantsoenen en de er op uitgevende zijstraten in de toekomst nog zou worden voorgesteld, zou onderwerpen aan een degelijk onderzoek.

Het is dringend nodig een valabel beschermingsplan voor geheel de aanleg op te stellen, waarbij rekening wordt gehouden met voorgaande punten.



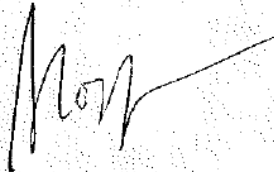
5. a) Maria-Louizaplantsoen, toestand 1901 (afb. uit I'Emulation 1901)
b) toestand 1977 : wraakroepend, inspiratieloos, louter spekulatief
alternatief waarvoor wij aan volgende generaties rekenschap zullen
moeten afleggen.

Het is volkomen onaanvaardbaar dat het karakter van deze wijk binnen enkele jaren volledig teloor zou zijn gegaan.


Aanvaardt, geachte heren, onze gevoelens van hoogachting,

Brussel, 20 mei 1977

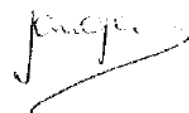
namens het St.-Lukasarchief



A. Hoppenbrouwers
Prof. Ir. -architekt



J. Vandenbreeden
Architekt

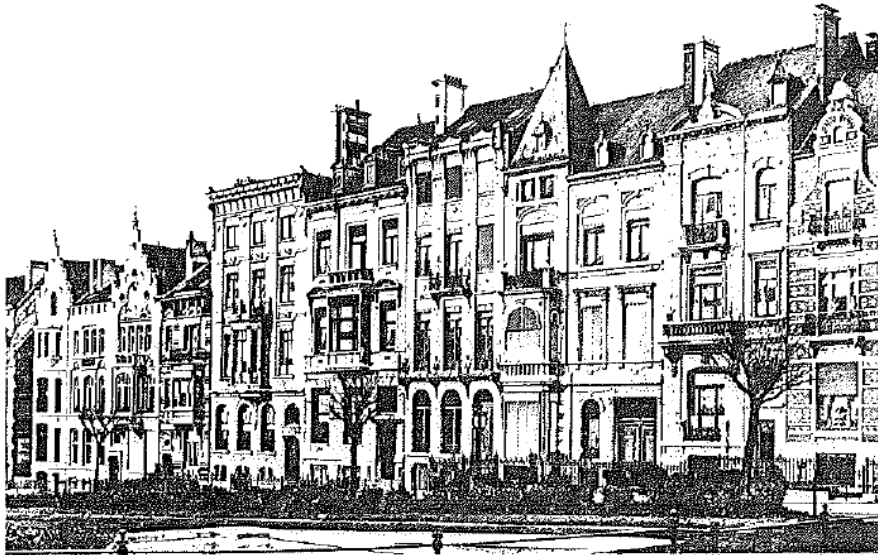


J. Apers
Architekt

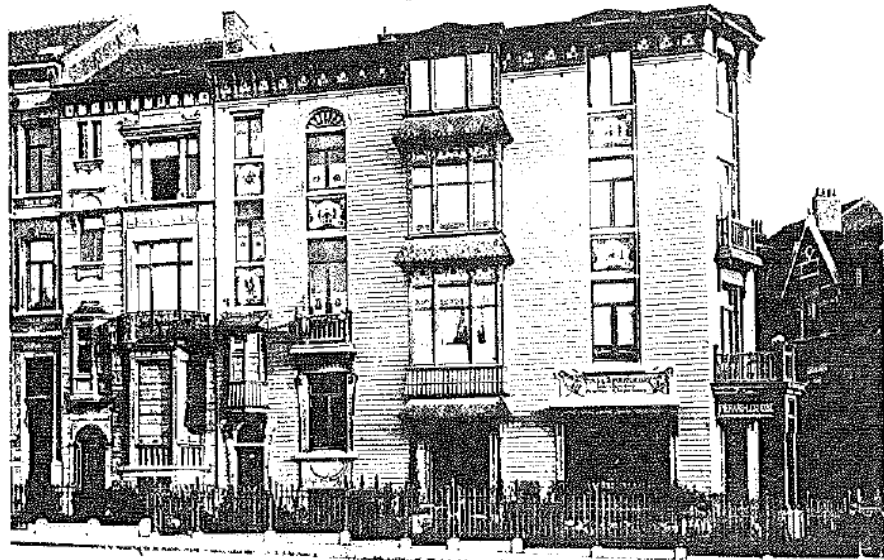
Als bijlage : Voorstel St.-Lukasarchief voor de bescherming van de Noord-Oostwijk te Brussel

Foto-montage

Opmerking bij plan in bijlage : De begrenzing van de beschermende bufferzone is niet beperkend (hoogbouw in de direkte omgeving en zichtbaar vanuit het beschermd gebied en gelegen buiten deze bufferzone mag eveneens niet meer toegelaten worden).



6. a) Palmerstonlaan (pare zijde), toestand 1901 (afbeelding uit l'Emulation)
b) toestand 1976, de verschraling is bezig, wat er nog rest is een absoluut minimum dat moet worden beschermd.



7. a) Margarethaplantsoen, toestand 1901 (afb. l'Emulation)
b) toestand 1976, of de konsekventie (op niet eens zo lange termijn) van de slopingsvergunning van enkele huisjes uit geheel dit plantsoen.

